

ลือสะพัด! “สมเด็จพระช่วง” ขุนนางใหญ่ คิด “ก่อกบฏ” ชิงแผ่นดิน ปลายรัชกาลที่ 4

ช่วงปลายแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เกิดข่าวลือที่สร้างความหวาดหวั่นแพร่หลายว่า สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จะ “ก่อกบฏ” ชิงราชสมบัติ เช่นเดียวกับพระเจ้าปราสาททองในสมัยอยุธยา

สถานการณ์วุ่นวาย

ขณะที่รัชกาลที่ 4 กำลังประชวร บ้านเมืองก็เกิดความวุ่นวายพร้อมๆ กันหลายประการ หนึ่งในเรื่องกงสุลอังกฤษไม่พอใจรัฐบาลสยามที่ไม่ปฏิบัติตามหนังสือสัญญา ถึงกับ “ลดธง” เพื่อแสดงเจตนา “ตัดทางพระราชไมตรี” หนึ่งใน คือ เกิดเรื่อง “เงินปลอม” แพร่หลายในการค้าขายของพระนคร จนบรรดาร้านค้าต่างๆ เกิดความกังวลถึงกับจะปิดตลาดไม่ค้าขาย เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หนึ่งใน คือ เกิดปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม และพวกอั้งยี่ ฯลฯ ขณะที่ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) หรือ “สมเด็จพระช่วง” เวลานั้น เป็นสมุหกลาโหมต่อจากบิดา และมีรากฐานอำนาจตระกูล “บุนนาค” ที่ญาติพี่น้องเป็นขุนนางตำแหน่งสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง

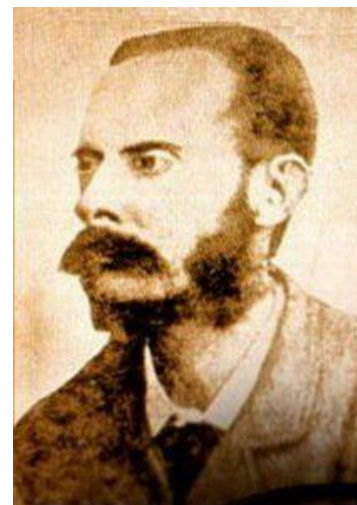

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

หาก สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ทรงอธิบายไว้ในพระนิพนธ์ “ความทรงจำ” ว่า สมเด็จพระช่วง หรือ “เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์” ในเวลานั้น เป็นผู้ระงับความวุ่นวายดังกล่าว ซึ่งสรุปบางส่วนมาเป็นตัวอย่างได้ เช่น

กงสุลอังกฤษลดธง

เหตุเกิดจากเจ้าภาษีฝิ่น ซึ่งขึ้นอยู่กับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 “โรงก๊วนพวกจิว” ย่านวัดสัมพันธวงศ์ มีการต่อสู้กันจนเกิดเพลิงไหม้โรงก๊วน เพลิงได้ลุกลามไปถึงตึกพวกแขกในบังคับอังกฤษ จนเกิดความเสียหายจำนวนมาก เฮนรี อาลบาสเตอร์ รักษาการกงสุลอังกฤษ เรียกร้องเจ้าภาษีฝิ่นชดเชยค่าเสียหาย และให้มีการลงโทษหากฝ่ายไทยยืนยันว่าพวกจิวเป็นคนวางเพลิง เพื่อหลบหนีการจับกุม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยินยอมเพียงจ่ายเงินชดเชยเท่าทุนทรัพย์ที่เสียหายจริงเท่านั้น และพยายามถ่วงเวลารอโทมัส น็อกซ์-กงสุลอังกฤษ กลับมาเมืองไทย ด้วยรู้ว่าอาลบาสเตอร์และน็อกซ์ไม่ลงรอยกัน เมื่อน็อกซ์กลับมาเห็นว่า ไม่ควรให้เหตุเล็กน้อยกระทบความสัมพันธ์และประโยชน์ของรัฐบาลทั้ง 2 ฝ่าย จึงถอนการฟ้องร้อง ส่วนเรื่อง “ลดธง” นั้น อาลบาสเตอร์ชี้แจงว่า “เชือกธงชาติ” ไม่ใช่การลดธง จากนั้นก็ลาออกจากตำแหน่งกลับไปยุโรป (ก่อนที่ภายหลังจะกลับมารับราชการในไทยอีกครั้ง)

เฮนรี อาลบาสเตอร์

โจรผู้ร้าย-อั้งยี่

เกิดคดีอุกฉกรรจ์ขึ้นติดต่อกัน หนึ่งคือ มีโจรขึ้นปล้นกุฏิพระในวัดพระเชตุพนฯ ฆ่าพระธรรมเจดีย์ (อุ่น) ถึงแก่กรรมภาพ จากนั้นก็ฆ่ากัปตันชาวอังกฤษเสียชีวิตในกรุงเทพฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ก็สั่งการให้กวาดขันติดตาม จนสามารถจับผู้กระทำความผิดมาลงโทษประหารชีวิตได้ใน 15 วัน ส่วนภูมิภาคที่มณฑลอยุธยา ก็เกิดการปล้นสะดม ทั้งโจรผู้ร้ายมีพวกมาก ทำให้ประชาชนกลัวจนไม่กล้าฟ้องร้อง หรือรับเบิกความเป็นพยานในศาล โจรก็ยิ่งกำเริบได้ใจ แต่สุดท้ายก็สามารถจับ “อ้ายอ่วม ออกโรย” หัวหน้าโจรมาประหารชีวิตที่หน้าพะเนียดคล้องช้างต่อหน้าสาธาณชนไม่ให้คนอื่นกล้าเอาอย่าง ส่วนพวกอั้งยี่นั้นในรัชกาลที่ 4 กลับมีขึ้นด้วยการค้าเจริญ มีเรือกันเข้าออก, โรงสีข้าว, โรงเลื่อยเกิดขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ หลายแห่ง เกิดความต้องการแรงงานจำนวนมาก แต่คนไทยไม่ชอบเป็นแรงงานคหบดีจีนในไทยจึงจัดหาแรงงานจากเมืองจีนมาขายแรงงาน และให้อยู่ในสังกัดตน มีการเอาวิธีการของสมาคมลับในจีน (อั้งยี่) มากำกับดูแลแรงงานเหล่านี้ ต่อมาพวกอั้งยี่ลุกล้ำฮือขึ้นปล้นชิงประชาชนเมืองนครปฐม แม้จับตัวได้แต่ก็เกรงจะเกิดการเอาอย่างในพื้นที่อื่นๆ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงจับเอาตัวหัวหน้าอั้งยี่ที่เหลือมาปรับทัณฑ์คนคดี, ติดตามพฤติกรรมไม่ให้ก่อเหตุร้าย

ข่าวลือ “กบฏ”

ช่วงปลายแผ่นดินรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและเสนาธิการ มีอำนาจมาก จนเป็นเหตุให้มีข่าวลือว่า สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวคิดการ “ก่อกบฏ” ซึ่งในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมพระยาดำรงราชานุภาพ บันทึกว่า “ครั้นสิ้นรัชกาลที่ 4 ...ท่านเห็นจะรู้สึกลำบากใจในข้อนี้มาแต่แรก จึงได้ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนบวรบวรประภักษ์ เป็นผู้สำเร็จราชการในราชสำนัก เพื่อปลดเปลื้องภาระให้พ้นตัวท่านไปส่วนหนึ่ง” แม้จะไม่สามารถกลบข่าวลือ “ก่อกบฏ” ได้ทั้งหมด แต่ก็คงสงบไปได้หลายส่วน

เอกสารอ้างอิง

วิภา จิรภาไพศาล. (2567, 8 ตุลาคม). ลือสะพัด! “สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว” ขุนนางใหญ่ คิด “ก่อกบฏ” ซึ่งแผ่นดินปลาย

รัชกาลที่ 4. ศิลปวัฒนธรรม. https://www.silpa-mag.com/history/article_140910